

Sygn. akt I Ca 491/16

POSTANOWIENIE

Dnia 1 lutego 2017 roku

Sąd Okręgowy w Sieradzu Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący SSO Elżbieta Zalewska-Statuch

Sędziowie SSO Joanna Składowska

SSR del. Ewelina Puchalska

Protokolant sekretarz sądowy Elwira Kosieniak

po rozpoznaniu w dniu 1 lutego 2017 roku w Sieradzu

na rozprawie sprawy

z wniosku (...) Spółki z o.o. w S.

z udziałem B. C., A. L., J. O., O. O. (1), S. O., Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo – Kredytowej im. F. S. w G.

o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia spadkowego

na skutek apelacji wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Rejonowego w Sieradzu

z dnia 8 września 2016 roku, sygnatura akt I Ns 1464/15

postanawia:

I. zmienić zaskarżone postanowienie w punktach 1, 2, 4 i 5 w ten sposób, że oddalić wnioski J. O., S. O., A. L. i O. O. (1) o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczeń o odrzuceniu spadku po B. O. (1) z domu C. córce S. i A., zmarłej 25 stycznia 2014 roku w S.;

II. oddalić apelację w pozostałej części;

III. zasądzić od uczestników J. O., S. O., A. L. i O. O. (1) na rzecz (...) Spółki z o.o. w S. kwoty po 65 (sześćdziesiąt pięć) złotych z tytułu zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I Ca 491/16

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 08 września 2016 r., wydanym w sprawie sygn. akt I Ns 1464/15, Sąd Rejonowy w Sieradzu zatwierdził oświadczenia uczestników postępowania: J. O., S. O., B. C., A. L. i O. O. (1) w przedmiocie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczeń o odrzuceniu spadku po B. O. (1) z domu C., córce S. i A., zmarłej w dniu 25 stycznia 2014 r. w S., ostatnio stale zamieszkałej w miejscowości B., złożone przed Sądem Rejonowym w Sieradzu w dniu 29 lipca 2016r.

Rozstrzygnięcie zapadło przy następujących ustaleniach i wnioskach:

B. O. (1) z domu C., córka S. i A., zmarła w dniu (...) r. w S.. Pozostawiła po sobie męża J. O. oraz czworo dzieci: B. C., A. L., O. O. (1) i S. O..

W dacie śmierci B. O. (2) oraz w okresie poprzedzającym jej śmierć wspólnie z nią zamieszkiwali: mąż J. O., córka A. L. z mężem, córka O. O. (1) z narzeczoną A. P. oraz syn S. O.. A. P. około sześć lat temu wprowadził się do domu rodzinnego O. O. (1). Wraz z O. O. (1) zajmowali osobny pokój. A. P. podjął się wyremontowania zajmowanego pokoju. W tym celu postanowił zaciągnąć kredyt, a o jego poręczeniu poprosił B. O. (2). O umowie O. O. (1) dowiedziała się około miesiąca później. Dopóki A. P. miał pracę raty kredytu były spłacane. Po utracie pracy zaprzestał spłaty. A. P. i O. O. (1) prowadzili oddzielne gospodarstwo domowe od pozostałych wspólnie zamieszkujących członków rodziny. W dacie śmierci B. O. (2) A. P. przebywał poza granicami kraju. Wrócił do kraju około pół roku po jej śmierci. Zapewniał swoją narzeczoną o tym, że kredyt spłacił. Natomiast O. O. (1) nie informowała pozostałych członków rodziny o tym, że matka poręczyła kredyt jej narzeczonemu. B. C. wyprowadziła się z domu rodzinnego po ślubie do swojego męża około 17 lat temu. B. O. (2) i J. O. oraz A. L. z mężem i S. O. prowadzili wspólne gospodarstwo domowe, przy czym zamieszkiwali w osobnych pokojach. J. i B. małżonkowie O. nie byli zamożni. W okresie poprzedzającym śmierć B. O. (2) utrzymywali się z emerytur. Przed przejściem na emeryturę prowadzili gospodarstwo rolne, które przekazali swojemu synowi S. O.. Około miesiąc po śmierci B. O. (2) jej córki A. L. i O. O. (1) porządkowały rzeczy po zmarłej, przeglądały dokumenty. Dokumenty dotyczące wymiaru podatku oraz pisma z gminy wyrzuciły. Innych dokumentów, w tym pochodzących z sądu czy od komornika, nie znalazły. B. O. (2) nie informowała pozostałych członków rodziny o tym, że poręczyła kredyt A. P., ani też o zaciągnięciu jakiegokolwiek innego zobowiązania pieniężnego. Uczestnicy J. O. i S. O. mają wykształcenie podstawowe, a uczestniczki A. L., B. C. i O. O. (1) zawodowe. Domownicy podejmują kierowaną do nich korespondencję, a jeśli jest skierowana do innego członka rodziny, to według zwyczaju zostawiają ją na lodówce.

Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Sieradzu A. J. prowadził przeciwko A. P. i B. O. (2) postępowanie egzekucyjne w sprawie Km 2804/12 w oparciu o tytuł wykonawczy w postaci nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanego przez Sąd Rejonowy Lublin Zachód w Lublinie VI Wydział Cywilny w dniu 29 maja 2012 r. w sprawie VI Nc-e (...) zaopatrzonego w klauzulę wykonalności. Należność główna wynikająca z opisanego nakazu wynosiła 631,74 złotych. Korespondencję skierowaną w tej sprawie przez Komornika do B. O. (2) jeden raz podjął syn S. O. oraz jeden raz podjęła córka A. L.. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Sieradzu A. J. prowadził także przeciwko B. O. (2) postępowania egzekucyjne z wniosku Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo - Kredytowej im. F. S. w G. w sprawach Km 1245/13 oraz Km 1689/13. Korespondencję skierowaną do B. O. (2) w sprawie Km 1245/13 jednokrotnie podjął S. O., a w sprawie Km 1689/13 jednokrotnie A. P.. Ponadto przeciwko B. O. (2) prowadzono postępowanie egzekucyjne pod sygnaturą Km 2509/13 z wniosku (...) Sp. z o.o. z siedzibą w S., w której to sprawie korespondencję skierowaną do B. O. (2) jednokrotnie podjęła A. L..

Sąd Rejonowy nie doszukał się sprzeczności w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym, wobec czego nie zakwestionował wiarygodności żadnego z przeprowadzonych dowodów.

W ocenie Sądu pierwszej instancji, wniosek uczestników o zatwierdzenie uchylenia się od skutków niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po zmarłej B. O. (2) zasługiwał na uwzględnienie na podstawie art. 1019 § 1 i 2 k.c. Przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało bowiem, że spadkobiercy B. O. (2) pozostawali w istotnym błędzie co do przedmiotu spadku. B. O. (2) wspólnie z mężem żyli skromnie, nie mieli większych wydatków, nie wyjeżdżali na wakacje, nie kupowali nowych sprzętów, nie robili remontów w zajmowanych przez siebie pomieszczeniach. Z tego płynie wniosek, że uczestnicy nie mieli podstaw, aby mieć wątpliwości co do przedmiotu spadku i tym samym podejmować jakiegokolwiek działania celem ustalenia, czy rzeczywiście B. O. (2) nie była zadłużona, albowiem w tych okolicznościach nie były to uzasadnione. Zwłaszcza, że około miesiąc po śmierci B. O. (2) jej córki O. O. (1) i A. L. porządkowały jej rzecz i poza dokumentami dotyczącymi ziemi nie znalazły innych, w tym od komornika, sądu czy z banku, które wskazywałyby na zadłużenie zmarłej. Skoro członkowie rodziny pozostawali w stałych kontaktach, to doświadczenie życiowe podpowiada, że wiedzieli, jaki majątek pozostawiła po sobie matka, tym bardziej, że jak wynika z powyższego nie mógł on być znacznej wartości i wymagać szczególnego uporządkowania w

postaci ujawnienia zmian w księgach wieczystych czy innych rejestrach. Zwłaszcza, że wiadomym było spadkobiercom zmarłej, że jedyny majątek jakiego była właścicielem, tj. gospodarstwo rolne po swoich rodzicach przekazała synowi S. O.. Wobec tego przejrzenie przez część spadkobierców rzeczy pozostawionych przez zmarłą w okolicznościach tej konkretnej sprawy uznać należy za wystarczający akt staranności w ustaleniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego. Wobec tego stwierdzić należy, że uczestnicy, a spadkobiercy zmarłej rzeczywiście pozostawali w błędzie prawnie doniosłym, albowiem niewiedza spadkobiercy o stanie spadku, pomimo podjętych odpowiednich i możliwych działań, może być uznana za błąd istotny w rozumieniu art. 1019 § 2 w zw. z art. 84 § 2 k.c. Oceny tej nie zmienia dwukrotne odebranie przez uczestników S. O. i A. L. korespondencji skierowanej przez Komornika do B. O. (2) na przestrzeni dwóch lat. Po pierwsze, trudno oczekiwać od spadkobierców, aby łamali tajemnice korespondencji, a ponadto w okolicznościach sprawy nie mieli podstaw do snucia przypuszczeń, że ich matka jest osobą zadłużoną. W odniesieniu do O. O. (1) podkreślić należy, że narzeczony zapewniał ją o spłacie kredytu na remont pokoju, a ona sama nie informowała rodzeństwa, ani ojca o tym, że matka poręczyła kredyt jej narzeczonemu. Co więcej, spadkobiercy B. O. (2), będąc przesłuchiwanymi w charakterze zainteresowanych konsekwentnie zeznawali, że nie wiedzieli, iż do masy spadkowej wchodzi zobowiązanie, na które w treści wniosku o stwierdzenie nabycia spadku powoływał się wnioskodawca. Treść ich zeznań nie wskazuje ponadto na to, aby powzięli oni wiedzę odnośnie innych zobowiązań zmarłej, a te jak wynika z załączonych akt postępowań egzekucyjnych istniały. Nawet jeśli spadkobierca poweźmie wątpliwość, to nie jest to także przyczyną, do tego by - działając profilaktycznie - dokonał odrzucenia spadku.

Uczestnik postępowania (...) im. (...) wniósł apelację od postanowienia Sądu Rejonowego, zaskarżając orzeczenie w całości i podnosząc zarzuty naruszenia:

1. art. 1019 k.c. w zw. z art. 84 § 1 i 2 k.c. poprzez błędne uznanie, iż J. O., S. O., B. C., A. L. i O. O. (1) nie złożyli oświadczenia o odrzuceniu spadku w przepisany termin z uwagi na pozostawanie w błędzie co do przedmiotu spadku;

2 art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego dokonanej wbrew zasadom logiki i doświadczenia życiowego polegającej na uznaniu, że w/w uczestnicy nie mieli żadnej wiedzy o zobowiązaniach pożyczkodawczyni, pomimo odbierania przesyłek kierowanych do spadkodawczyni przez Komornika sądowego.

W oparciu o skazane zarzuty skarżący wnosił o:

1. zmianę zaskarżonego postanowienia i oddalenie wniosków J. O., S. O., B. C., A. L. i O. O. (1) o uchylenie się od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczeń o odrzuceniu spadku po B. O. (2);
2. zasądzenie od J. O., S. O., B. C., A. L. i O. O. (1) na rzecz Spółdzielni kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję według norm przepisanych.

Uczestnicy postępowania J. O., S. O., B. C., A. L. i O. O. (1) domagali się oddalenia apelacji oraz zasądzenia na ich rzecz od skarżącej zwrotu kosztów postępowań apelacyjnego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja uczestnika postępowania w części zasługuje na uwzględnienie.

W zakresie błędu w ustaleniach faktycznych wynikającego z niewłaściwej oceny dowodów, trzeba w pierwszym rzędzie zauważyć, iż swoje ustalenia o niewiedzy spadkobierców ustawowych B. O. (2) o tym, że przed śmiercią spadkodawczyni zaciągała zobowiązania i mogła pozostawić po sobie dług, Sąd pierwszej instancji oparł w zasadzie wyłącznie na zeznaniach samych zainteresowanych. Z oczywistych zaś względów, w sytuacji, gdy uczestniczący w postępowaniu wierzyciele wskazywanym okolicznościom zaprzeczali, do prezentowanych twierdzeń należało podejść szczególnie krytycznie, dokonując ich oceny w kontekście całokształtu materiału dowodowego, w szczególności zaś dowodów z dokumentów, które z natury rzeczy nie są obarczone brzemieniem subiektywizmu często towarzyszącym

osobowym źródłem dowodowym oraz zgodnie z zasadami logiki i doświadczenia życiowego. Zgodzić należy się ze skarżącym, że takiej właściwej z punktu widzenia zasad określonych w art. 233 k.p.c. oceny Sąd Rejonowy nie dokonał, tym samym dopuszczając się naruszenia tego przepisu, a w konsekwencji również prawa materialnego, błędnie przyjmując, że spełnione zostały przesłanki z art. 1019 k.c.

Przede wszystkim trzeba zwrócić uwagę, że z załączonych akt postępowań egzekucyjnych wynika, iż bezpośrednio przed śmiercią w latach 2012 - 2014 toczyły się przeciwko B. O. (2) cztery postępowania egzekucyjne, przy czym zobowiązania wobec instytucji kredytowych, licząc tylko należności główne wyniosły: w sprawie Km 1245/13 - 5 054,43 złotych, w sprawie Km 2904/12 - 631,74 złotych, w sprawie Km 2509/133 - 3 579,27 złotych i w sprawie Km1689/13 - 613,81 złotych. Wg informacji Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Sieradzu z 14 stycznia 2014 r., zawartej w aktach sprawy Km 1689/13, na tę datę Komornik prowadził wobec B. O. (2) cztery postępowania egzekucyjne ze stanem zadłużenia około 21 500 złotych (k. 25 wskazanych akt). W toku tych postępowań, będący domownikami zmarłej uczestnicy postępowania podejmowali korespondencję, doszło do zajęcia emerytury spadkodawczyni, a Komornik podejmował czynności w miejscu zamieszkania dłużniczki. Powstaje zatem zasadnicze pytanie, na czyje, jak nie własne i domowników potrzeby spadkodawczyni zaciągała zobowiązania, pomijając te zaciągnięte wspólnie z A. P. i jak prowadzący z nią wspólne gospodarstwo domowe członkowie najbliższej rodziny mogli nie wiedzieć o długach i nie zauważyć wydatkowania, przekraczający kilkukrotnie miesięczne dochody spadkodawczyni kwot, szczególnie, że jak ustala Sad Rejonowy, żyli skromnie. Jak mogli również nie spostrzec zmniejszenia dochodów B. O. (2) wynikającego z dokonywanych potrąceń z jej świadczenia pobieranego z KRUS. I jak mogła nie rodzić pytań korespondencja kierowana przez organ egzekucyjny, nawet przy założeniu, że nie była przez domowników otwierana.

Pozostawanie domowników w bliskich relacjach, w sytuacji prowadzenia wspólnego gospodarstwa domowego wyklucza, w świetle zasad doświadczenia życiowego, aby nie wiedzieli oni, że spadkodawczyni zaciągała zobowiązania, które w chwili śmierci mogły nie być zaspokojone. Jednocześnie musieli również mieć wiedzę o toczących się postępowaniach egzekucyjnych.

Jeśli chodzi natomiast o O. O. (1), to jednoznacznie przyznała ona, że wiedzę o zaciągniętym przez jej narzeczonego zobowiązaniu i fakcie jego poręczenia przez B. O. (2) miała. Okoliczności zaś, że po śmierci matki A. P. zapewniał ją o spłacie zadłużenia, ten nie potwierdził w swoich zeznaniach. Wiarygodność relacji uczestniczki postępowania jest tym bardziej wątpliwa, że jak wynika z przesłuchania, jej narzeczony powrócił do Polski, dopiero około pół roku po śmierci B. O. (2). Nawet gdyby jednak przyjąć, że takie zapewnienia miało miejsce, poprzestanie na nim w tych warunkach uznać należało za niewystarczające.

Mając również na uwadze ilość zaciągniętych zobowiązań, prowadzonych postępowań, a w związku z tym przesyłanej B. O. (2) korespondencji, jako sprzeczne zasadami doświadczenia życiowego ocenić należy także twierdzenia O. O. (2) i A. L., że po śmierci matki nie znalazły żadnych dokumentów, z których okoliczność posiadania przez zmarłą długów by wynikała.

Jak słusznie zauważył Sad Rejonowy, nie może być uznana za błąd istotny nieznaną przedmiotu spadku, będąca wynikiem niedołożenia należytej staranności w ustaleniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2005 r., IV CK 799/04, OSNC 2006 nr 5, poz. 94; z dnia 18 marca 2010 r., V CSK 337/09 i z dnia 1 grudnia 2011 r., I CSK 85/1; z dnia 5 lipca 2012 r., IV CSK 612/11). Poprzestanie na pozbawionym podstaw przypuszczeniu dotyczącym stanu tego majątku jest wyrazem braku należytej staranności, który uniemożliwia uchylenie się od skutków prawnych złożenia albo niezłożenia oświadczenia woli w oparciu o przepisy o wadach oświadczenia woli, jeśli pomiędzy niedołożeniem wymaganej w okolicznościach sprawy dbałości a brakiem rozeznania co do przedmiotu spadku zachodzi zależność przyczynowo - skutkowa. Wobec tego za błąd istotny spadkobiercy uznać należy brak wiedzy o stanie spadku, mimo podjęcia właściwych i możliwych działań, zmierzających do ustalenia rzeczywistego stanu spadku (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2005 r., IV CK 799/04, z dnia 1 grudnia 2011 r.). W sprawie przedmiotowej domownicy spadkodawczyni, a jednocześnie jej spadkobiercy, nie tylko nie mieli podstaw do zakładania, że B. O. (2) nie miała długów, a wręcz przeciwnie, winni przyjmować, że takie zobowiązania istnieją. Należyta dbałość o własne interesy wymagała w

takim wypadku dokładnego przejrzania znajdujących się w mieszkaniu dokumentów oraz zasięgnięcia informacji u Komornika własności ogólnej.

Błąd nie występuje w sytuacji, gdy dana osoba zna skład majątku spadkowego i jest świadoma, iż długi spadku przewyższają jego aktywa, lecz lekkomyślnie sądzi, iż uda jej się uchylić od roszczeń wierzycieli spadku (Baziński, Prawo spadkowe, s. 141). Nie ma bowiem błędu co do przedmiotu spadku, jeśli ktoś w znanym sobie stanie faktycznym wyprowadza błędne wnioski w zakresie podjęcia decyzji o przyjęciu lub odrzuceniu spadku (por. W. Borysiak, Glosa do postanowienia SN z 30.6.2005 r., IV CK 799/04, Pal. 2009, Nr 5–6, s. 293). Także brak wiedzy o skutkach wynikających z art. 1015 § 2 zd. 1 k.c. (nieograniczonej odpowiedzialności za długi spadkowe) nie może prowadzić do uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych fikcji prostego przyjęcia spadku. Przyjęcie odmiennej wykładni powodowałoby, że regulacja art. 1015 § 2 k.c., choć kontrowersyjna, stałaby się fikcją. Takie rozwiązanie stanowi ponadto czynnik motywujący spadkobierców do uregulowania swojej sytuacji prawnej we względnie szybkim terminie.

W okolicznościach przedmiotowej za wiarygodne można było uznać jedynie zeznania B. C., która nie zamieszkując z matką i nie prowadząc z nią wspólnego gospodarstwa domowego, a posiadając własną rodzinę, mogła nie być informowana o zaciąganych zobowiązaniach i nie dostrzec przyływu lub odpływu środków w budżecie domowym spadkodawczyni.

Mając na uwadze powyższe należy stwierdzić, że zatwierdzając oświadczenia o uchyleniu się przez uczestników postępowania: J. O., S. O., O. O. (1) i A. L. od skutków niezłożenia w terminie oświadczeń o odrzuceniu spadku po B. O. (2), Sąd Rejonowy dopuścił się naruszenia art. 1019 k.c., bowiem osoby te nie pozostawały w błędzie, o jakim mowa we wskazanym przepisie.

Mając to na uwadze, na podstawie art. 386 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., Sąd Okręgowy zmienił zaskarżone orzeczenie w ten sposób, że wnioski tych osób oddalił. W pozostałym zaś zakresie, tj. odnoszącym się do zatwierdzenia oświadczenia uczestniczki postępowania B. C., na zasadzie art. 385 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. apelacja podlegała oddaleniu.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 520 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c., zasądzając od J. O., S. O., O. O. (1) i A. L. na rzecz skarżącej zwrot poniesionych kosztów, na które złożyły się opłata od apelacji oraz wynagrodzenie pełnomocnika w wysokości określonej w § 6 pkt 1 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych z dnia 22 października 2015r. (Dz. U. z 2015r., poz. 1804).